

Aratriikl ajakirjast „Põllumajandus“ nr. 17 ja 19. — 1936. a.

Rogemusi ja näpunäiteid uudisfoode harimisel.

Prof. dr. agr. Leo Rinne, Tooma Sookatsejaama juhataja.

Sookultuuri tööd nõuavad väga suurt asjatundlikkust ja järjekindlust, muidu teha ke wigu, ja sageli jääwad seepärast ilusad algatused pooleli, millega ühtlasi läheb kaduma neisse paigutatud töö ja kapital. Käesolew kirjutis tahab kaasa aidata sooharimise tööde juures kalliks minemate wigaide wältimisele.

1. Uudisfoode walikult harimiseks.

Soode walikul harimiseks tuleb eelstada esimeses järjekorras rahuldawa turba lagunemisi järguga madalfooid ja siis ka madalfootaliisi üleminekusoid. Soo liik ja soomullaomadused on jün üsna suure tähtsusega, mis selgub järgmistest näitest: Tooma Sookatsejaamas kahel üleminekusool rajatud kultuurkoplil aasta toodangu suurus hektaarilt koikus 1818 jü ja 2182 jü wahel (1934. ja 1935. a.) Madalfool asutatud kolme kultuurkoplil toodang oli kahel wiimase aasta jooksul 2463 jü kuni 4768 jü 1 ha kohta. Seega asuwad Toomal koige wäärtuslikumad karjakoplid madalfool kestmise toodanguga umbes 2460—3460 jü 1 hektaarilt. Toodud andmetest näeme, et eriti suure saagiga on madalfoole rajatud kultuurkarjamaa. Ühe kõrgetoodanguwõimelise lehna jõddatarbe rahuldamiseks läheb tarwis Tooma Sookatsejaama andmetel kultuurkarjamaad: madalfool umbes $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ ($\frac{3}{4}$) ha, üleminekusool umbes $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ (1) hektaari (arwud sulgudes käiwad halmemate olude kohta.)

Kõige vähem kohane harimiseks on kõrgfool (walgesamblasool.)

Soode walikul harimiseks on tähtis arwestada wee ärajuhtimise wõimalusi. Wahel on wee ärajuhtimine seotud ainult wõrdlemisi wäikeste kuludega, teinekord läheb aga meeärarwoolu muretsemine maksma väga palju. Nii näiteks osutub soo kuuwendusega ühenduses seiwaw kulu mõnikord wõrdlemisi üsna wäikeseks, kui on wõimalik wett ära juhtida olemasolewasje peafraawi, misjugune kaewati teiste naaberjures olevate maa-alade jooks wõi on wõimalik sookuuwendust wiia ühendusesse olemasolewate riigi poolt wõi riigi toetusel loodud kuuwendus-magistraalidega. — Esimeses järjekorras walime harimiseks teiste enam-wähem ühesuguste olude juures niisuguseid soid, kus kuuwendusega seotud kulu osutub vähemaks.

Soode parandamine wõib olla seotud suuremate wõi vähemate kuludega selle järele, kas on soo kaetud metsaga wõi wõsastikuga, kas ta on tajane wõi auklik, kas esineb soopinnal suuremal wõi vähemal määral mättaid jne. Walime eeskätt niisuguseid soid, kus soopinnal walitsemate soodjate olude tõttu sooharimine osutuks kergemaks ja odavamaks.

Soode walikul harimiseks on samuti tähtis soo kaugus talu õuest. Kui teised olud osutuwad enam-wähem ühesugusteks, siis meie walikime esimeses järjekorras soid, mis asuwad talu õue wõi põldude läheduses. Samuti on selles juhtes

mõõtuandev ligipääsemise võimalus soole. Meie asume eesimeses järjekorras jääraсте uudisfoode harimisele, kus enam-vähem ühesugustes sookultuuri oludes teede tegemisega seotud kulud osutuvad väiksemateks.

2. Soo kuivendamiseft.

Kuivenduse teostamisel peab katsuma jätta võimaluse meeolude reguleerimiseks, wee paisutamiseks kraavides. Suvel hoitakse põhjavegi soos võimalikult jäärasel sügavusel, et see vastaks kasvatavate taimede nõudmistele, nimelt heinamaal 50—60 sm, karjamaal 60—70 ((80) sm ja põllu all 70—90 (100) sm sügavusel. Kevadel ja sügisel on igatahes soovitav, et põhjavegi ei asuks maapinnale liig lähedal. Talvel osutub kõige soodsamaks hoida põhjavegi võimalikult suuremal sügavusel. Ka pinna-vee kõrvaldamine on sookuivenduse ülesandeks.

Soo kuivendus võib toimuda lahtiste kraavide või dreenaazi abil. Osutub otstarbekohaseks tarvitada mõlemad kuivendusviise kombineeritult, kus on kuivendatud maapind peamiselt dreenaazi abil, mis seisab ühenduses kraavidega. Seejuures lahtised kraavid ei ole soovitavad eriti karjakohlike pinnal. Siin kannatatakse lahtised kraavid karja istumise tagajärjel ja ummistuvad kiiresti.

Rüüaldase maapinna langete soovitav mitte vähem kui 20—30 sm 100 meetri kõhta) ja sügavama soo juures osutub sageasti otstarbekohaseks kasutada puumaterjalist dreenaazi. Dreenaaziga kuivendamisel ei lähe kaotki maapinda, harimine ja maa kasustamine on hõlpsam, kevadel on võimalik varem töötada soo pinnal, samuti saavutatakse kokkuvõid sildades ja kuivenduse korrashoiu töödes.

Rattdreenaazi jaoks tarvitatakse materjal kasvab sageli ülesharimisele tulema soo pinnal. Soovitav on tarvitada: männi-, kuuse-, kadaka-, lepa- ja kaselette, võimalikult sirgeid ja ühepikkuseid 5—10 sm läbimõduga. Kõige parem on siduda latte üheks juureks 25—30 sm läbimõduga, kraavipikkusele vastavaks kimbuks, mis siis asetatakse korraga kraavi. On tähtis, et latide vahele ei satuks mulda

ega muda. Selleks kaetakse latifimp pealt ja kõrvalt isoleeriva materjaliga, milleks võib olla: kanarbi, värsket rabaammal, lagunemata turvas ja mättad — kamara poolega vastu latte.

Pinndreenaazi teostamine osutub otstarbekohaseimaks seal, kus on võimalik saada saeveskiteft odavat praak-lauamaterjali. Dreenide jaoks valmistatakse umbes 3,5 m kuni 4 m pikad laudkastid, läbimõduga harilikult umbes 8 sm (kõrgus) × 12 sm (laius) ning kasti pealmise laua all on püstlaud varustatud väikeste avastega, mis on 3—4 sm pikad ja umbes ½ sm sügavad. Nende avaste kaudu pääseb vesi kastidesse. Kasttorude ühendamiseks ulatuvad üksteisud lauaotjad välja vastavalt 20 sm võrra.

Freesitud puutorudega dreenaazil võib maakuivenduse kulu olla võrdlemisi väike, kui vastavat puumaterjali saab oma majapidamistest või mas teostati viimastel aastatel suurema osta odavasti. Selleks valitakse jämedad latid, loigatakse nad pikuti pooleks ja õnestatakse neisse wee-woolamiseks tarviline õõnsus. Tooma Sookatsejaapinna ulatusel freesitud puutorudega dreenaaz. Kuud loigatakse freesimiseks juulikuul. Valitakse männipuud umbes 13—15 sm jämedusega. Üksikute torude pikkus on 2 ja 3 meetrit. Enne torude poolte servadesse kirvega väikejed rennikesed, kust vesi pääseb torudesse.

Puutorude panekluga alustatakse dreengkraavi ülemisest otsast. Esimese toru ots juletakse tihedalt augu juurusele vastava puupunniga. Puutorude paneel sünnib käsitse, nii et poolekskaetud pooltorude liitekohad ei satu kokku, vastasel korral võiks (eriti pehmel soomaal) torud üksteisest lahti vajuda ning dren oleks rikunud. Kui alumine pooltoru on asetatud dreengkraavi, paigutatakse alumisele pooltorule pealmine pooltoru, nii et sünnib mõlemate pooltorude abil wee woolamiseks korrapärane avu, mille järele mõlemad torud finnitatakse omavahel naeltega (4 kuni 6 naela ühe terve toru kõhta). Tooma Sookatsejaamas on osutunud otstarbekohaseimaks kolmetollised naelad. Tähtis on, et alumi-

jedki pooltorud oleksid nii liidetud omaval-
hel, et tekiks katkestamatu korrapärane
venn. Et torud püüfiksid soomullas täiesti
liikumatult, jelleks tulevad nad toru liite-
kohtade läheduses umbes 1 m vahelaugu-
jel veel täiendavalt finnitada poolwiltu
maasse löödud waiakestega, nii et wai-
keste pealmsised osad puutuksid kokku to-
rude pealmsise pinnaga. Torude otste lii-
tekohtade ühendus peab olema võimalikult
tihe. Peale selle on soovitatav ümbritse-
da jääraised kohad samblaga, freespuruga või
muu materjaliga, et peen muld ja muda
ei pääseks torudesse. Freefitud puutorude-
ga drenaaz kuulub meie parimate dre-
naažiwiiside hulka ja teda tuleb eelistada
teistele drenaazi wiisidele igalpool seal,
kus see osutub majanduslikult võimalikuks.

Soo kuivendustööd on soovitatav
teostada võimalikult omal jõul
ja laenu tegemata. Odavamalt
teostada soo kuivendust on võimalik läbi-
wiies jeda järk järquult, vähematel
pindadel korraga. Säwarajel juhul on ka
wäitsem soo kuivendusega seotud rahaline
fulu, sest on võimalik kasutada suhteliselt
palju juuremal määral majapidamises ole-
masolewat tööjõudu ning tuleb vähemal
määral juure palgata kõrvalt tööliisi, wõ-
reldele juhuga, kus projektis ettenähtud
soo kuivendustööd teostatakse lühema aja
jooksul. Wahel on võimalik kokku hoida
soo kuivenduse kuludes, kui tööde teostami-
sel alguses ainult lõigata kraawe (või dree-
ne) niisugusel kohtadel, kus maapind
seni on kannatanud juurimal
määral liigwee käes. Eriti hästi
wõiwad mõjuda liikidud kraawid, mis juu-
damad ära lõigata kõrgetemalt kohtadelt
woolawa pinna- ja põhjavee.

Wäga tähtis on, et kraawide ka-
wamine ja drenaazi sisseseada-
mine oleks teostatud tehniliste
le nõudmistele wastawalt. On sää-
rane töö tehtud oskamatult, siis on ka puu-
dulik kuivendussisseadete mõju ja sooha-
rija saab aineliselt kahju soo kuivendusest
oodatud kasu asemel.

3. Soopinna ettevalmistamisest harimisel.

Enne kui võimalik ajuda sooharimise
töödele, on enamasti tarwilik selleks ette-

walmistada uudisjoo pinda. Soopinna et-
tevalmistamine harimiseks võib nõuda
wähem või rohkem aega selle järele, mis-
suguses olukorras on soopind. See ette-
walmistus seisab maa-ala puhastamises
puudest ja pöõjastest, mätaste ja jambla
kõrwaldamises ja maapinna tasandamises.

Juurimine. Puude, pöõjaste ja
kändude juurimine võib jündida mitmel
wiisil: käjiti kirwe, labida, maakirwe ja
teiste riistade abil või masinatega. Juu-
rimisel jaatud parem materjal läheb ehi-
tusteks ja liitteks; halvem põletatakse ko-
hal võimalikult fewadel kõrgema põhja-
wee seisu ajal. Juurida on kõige parem
siis, kui on juba teostatud soo eelluwendus
juuremate kraawidega. (Juurimine ja
juurimisriistad on lähemalt kirjeldatud
minu artiklis: „Uudisjoo harimise
riistadest“, ajakiri „Õõllu m a j a n -
dus“ nr. 12 — 1935 a.)

Mõnikord on kasulik soopinda harimi-
sele walmistada ette põletamise abil.
Sellega hoitakse kokku palju tööd, mille
juures pöõjad, puuõõjad, peenemad juured
ja jambal enamasti täiesti ära põlewad.
Otstarbekohasem on põletada fewadel või
juure algul, kui soo pealt kuiv ja alt niis-
ke, et tuli ei saaks tungida sügawamale
johu. Samuti on tarwilik wäga juurt et-
tewaatust, kui põletawa soopinna naabruses
asub metsa, hooneid või juba kultuureeritud
jood. (Soopinna põletamine on lähemalt
kirjeldatud minu artiklis: „Soopinna
põletamisest“, ajakiri „Õõllu m a j a n -
dus“ nr. 20 — 1935. a.). Meie
uudisjoo parandamisel on otstarbekohaselt
kasustatud tulel wäga juur tähtsus, luba-
des kokku hoida palju tööd, waewa ja raha.

Uudisjoo pinna tasandamise
ja teised ettevalmistamise tööd
harimiseks. Wäga juure tähtsusega
on uudismaade juurimise kõrwal pinna ta-
sandamine. Waid küllaldaselt tajasel ja
harimiseks otstarbekohaselt ettevalmistatud
soopinnaal arenewad peale maaharimist kul-
tuurtaimeid hästi. Soopind osutub eba-
tajaseks, kui temas leidub auke (eriti puude
ja kändude juurimise tagajärjel), kui ta on
kaetud mätastega, kui kraawide ääres on
leida kraawist wõetud mullast wallid jne.
Enne kui ajuda mullaharimistöödele maa-

pinnal, on samuti tarvis, et pinnalt oleks kõrvaldatud juurimisest ja laastamisest järelejäanud riju ja rämps, paksem jamblakate jne. Maapinna tasandamisel võib jelleks kajutada kraavist võetud mulda, mille juures hobusejõuline kühwel ja libistaja osutuvad kasulikud riistadeks. (Uudisjoo pinna tasandamise ja teiste harimiseks ettevalmistamise tööde kohta on leida andmeid minu artiklis: „Uudismaa harimise riistadest“, ajakiri „Põllumajandus“ nr. 12 — 1935. a.).

4. Soopinna harimisest.

Soode parandamisega seotud eritingimused seavad ka erinõudmisi soopinna harimise suhtes. Soo harimisel tuleb hävitada wana lõikheinetest, sammaldest ja teistest väärtusetu taimedest koosnev sookamar. Ühtlasi on tarvis joetada soole kultuurtaimede juurdumiseks ja arenemiseks ettevalmistatud küllalt sügav mullakiht. Mainitud sooharimissihtide saavutamiseks on meie oludes sookünni esimese sooharimise võttena enamasti mõõdapääsematu. Väärtusetu wana sookamara hävitamisel on tähtis, et see maetaks ümberpööramise teel (künnimisega) vähemalt 20 (25) sm sügavusele, nii et mätta taimed ei juudaks läbi kaswada pinnast. Kui künni järel wälja paistab veel nõhkesti wana sookamara taimi siin ja seal wagude wahelt, siis on nende järelejäanud soomätaste hävitamine väga kulukas ja raske töö. Palja äestamisega on see waevalt teostatav päris rahuldawalt.

Soovitaw on künda uudisjood võimalikult juba suwel kohe peale jaanipäewa, mitte aga hiljem kui augustikuul või septembri esimesel poolel. Turba parema lagunemisejargu korral soo künni teostuda ka weel hiljem sügisel. Mõnikord saab wana sookamarat weel täiendawalt üsna tihedalt maha libhuda, kui lasta künni järele raske soorulliga pikuti üle wagude. Mõnel harwal juhul võib ka ilma uudisjoo esialgse künnita läbi saada, eriti kui soopind on wõrdlemisi kohe ja ilma tiheda mättakamarata, mida võimalik randaaliga küllaldaselt peenendada.

Meie oludes tuleb praegusel ajal arwendada sookünni traktori ja hobuste

abil. Looma Sookatjeja amas jaadud proovikiinni andmete alusel osutusid 2-hobuse atradest kohajaimaks Y. Krulli „T 26“ ja „PS 2a“; 4-hobuse atradest Y. Krulli sookiinni ader (lähemalt minu artiklis: „Uudismaa harimise riistadest“, ajakiri „Põllumajandus“ nr. 12 — 1935. a.). Traktoritest töötab soos laitmata hästi, lindi laiandajatega warustatud ameerika „Caterpillar“ traktor. Sooatradest on osutunud parimaks inglise „Randfomesi“ sookiinni ader, mis on täiendatud wastawalt meie näpunäidetele.

Uudisjoo künnimisel 4-hobuse adraga on tarvis vähemalt kolme mehe töö (hobuste juht, adra juht ja kolmas kes parandab künni); 2 hobuse adra juures — kahe mehe töö. Künni tagajärjel peab wana sookamar hästi ümberpööratud olema; tarwilisel korral pööratagu mättad ümber sookirwega, käijsti jne.

Künnimise järele tarwitab soomaa purustamist, peenendamist ja tasandamist. Selleks tööks on mõõdapääsematu äske kasutamine. Peale mõnekordset äestamist taldrikätkega ja teiste äketega, on enamasti sooavutatud laitmatu kühwipind. Parimaks künni- ja üldse pinnapurustamis- ja peenendamisriistaks on taldrikäke või randaal. Randaalidest on soos parimad juurema taldrifu läbimõõduga äkked, kusjuures taldrifud olgu alati terawad.

Künni randaalimisega alatakse piki wagusid, kusjuures randaal on tellitud waid wähe kokku. Hiljem juba põiki ja pärast risti künniwagudele, kus randaali pooled wõetakse järjest terawama nurga alla.

Sankmo äket kasutatakse meie oludes vähemal määral ja peamiselt seal, kus pind puujuurtest waba on.

Wäga kasulikuts üffikute mätaste purustamisriistaks ja äkkeks on rootji rulläke. Oleks weel tähelepanu juhtida Estonia-äkkese, mis heinamaa äketest töötab väga hästi. Peale nende tarwitatakse weel soomaa harimisel mitmejuukseid fergemaid äkkeid.

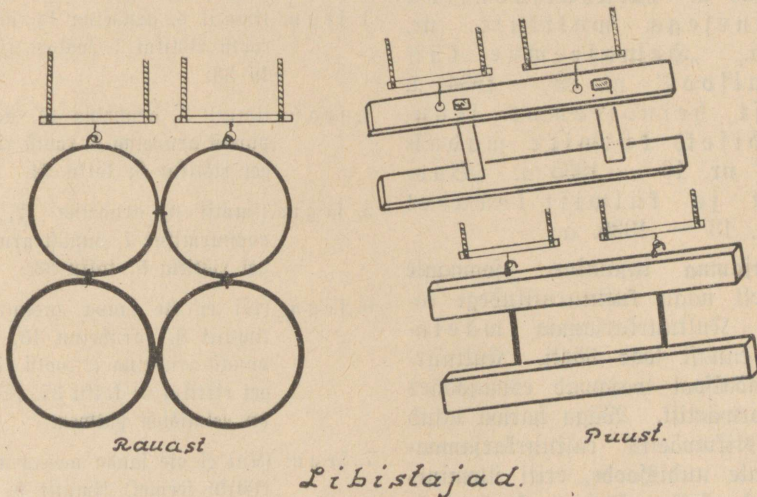
Meglane jää julamine kewadel soos lubab keltja peal töötamist. Selleks on tarvis, et soo oleks küntud juba eelmisel sügisel ning äestatud tajaseks, et

kewadel oleks ühtlane keltis soos. (Kuidas sünnib kewadel soo harimine keltja peal, on kirjeldatud minu artiklis „Soo harimisest ja külviist kewadel keltjal“, ajakiri „Põllumajandus“ nr. 13 — 1936. a.).

5. Soo väetamisest.

Enne seemnekiilvi teostamist tuleb anda väetisaineid külvendatud ja ülesharitud soomaale. Meie madalsood on enamasti nõnda rikkad lubja ja lämmastiku poolest, et harilikult saagi tootmiseks on tarvilik ainult kaali- ja fosforväetis.

Veemiseft Tooma Sookatsejaamas teostatud väetuskatseted eesti fosforiidiga näitavad, et eesti fosforiiti võib edukalt kasutada suurema osa meie madalsoode, eriti aga kultuurrohumaade väetamiseks. Eesti fosforiit on pikaldase toimega ja tema mõju (järelmõju) on kõige suurem alles kolmandal aastal peale väetise kiilvi heinamaale. Seepärast kiilvida olgul uudissoole suuremal määral ja ühes superfosfaadiga. Kui on soovitatav fosforhape kiire mõju, või kas on jäänud hiljaks väetamisega või kus soomullas lubjasihtlus nii suur, et soomulla reaktsioon

Libistajad.

Wahel ulatub või peaaegu ulatub maapinnani välja liivane mineraalaluspõhi. Säärastel kohtadel on tarvis sood väetada laudasõnnikuga. Madalsoo, eriti üleminekusoo pinnal leidub wahel kõrgsoo turba saarekesti. Enne kui säärastest kohtadel kasutada kaali- ja fosforväetisi, on tarvis mainitud saarekestele anda lupja.

Etstarbekohasest soo väetamisest oleneb igatahes kogu sookultuuritöö kordaminek ja tahtvus. (Soode väetamine on minu poolt põhjalikumalt kirjeldatud artiklites: „Soode väetamisest“, ajakiri „Põllumajandus“ nr. 16 — 1934 a. ja „Fosforiidi tarvitamisest“, ajakiri „Põllumajandus“ nr. 39 — 1935 a.).

pole enam hapu, seal osutub eriti kohaselt superfosfaat fosforväetisena. Samaluguse fosforhappe hulga juures on eesti fosforiidi mõju umbes 75% superfosfaadi omast.

6. Esimesest wiljast uudissoo pinnal.

Esimeseks wiljaks võib olla kartul, kui tuleb harimise alla küllaldasel määral külvendatud väiksem soola. Kui võetakse harimisele korraga suuremad soopinnad, siis jääb esimene koht harilikult segatisele. Ka kanepki areneb uudissoo pinnal hästi esimese wiljana, kui madalsoo turvas on hästi lagunenud ja soo sõrdlemise järgavalts külvendatud. Esimeseks wiljaks uudissoo pinnal võib samuti olla

rufis. Küllaldasel määral lagunenud turbaga, harimise teel hästi ettevalmistatud ja tafandatud uudisjoopinnal on ijei võimalik efimesel ülesharimise aastal ajutada kultuurrohumaid. Kõige mainitud viljade kasvatamise kohta uudisjoopinnal on leida lähemaid näpunäiteid minu vastavates artiklites ajakirjas „Põllumajandus“: „Kartulikasvatusest joos“ nr. 9 — 1934. a. „Ranepeikasvatusest joos“ nr. 13 — 1934. a. „Segatise kasvatusest joos“ nr. 17 — 1934. a. „Rukkikasvatusest joos“ nr. 32 — 1934. a. „Suirukki kasvatamisest joos“ nr. 18 — 1935. a. „Madalljooniidu heinaseemnefega walikujt nr. 27 — 1934. a. „Heinaseemne külwiist madalljool“ nr. 29 — 1934. a. „Dawateist heinaseemne segudeist kewadiseks külwiks madalljooniidul“ nr. 16 — 1935. a. „Sooharimisest ja külwiist kewadel feltjal“ nr. 13 — 1936. a.

Kultuurkarjamaa rajamine joomaale jünnib samafest nagu kultuurniitudegi rajamine joole. Kultuurkarjamaa wäetamine tafub ennast joos hästi. Kultuurkarjamaad madalljool wajaawad esmajoones kaali- ja fosforwäetist. Wäga harwa tafub ennast lämmaxistiwäetis kultuurkarjamaadel. Wäefemate uudisjoode, eriti ülemineku- ja kõrgjoode kultuurkarjamaaks harimise puhul on kasulik joomulla iihetõrdne wäetamine laudafõnnikuga (wõi kompostiga); funktiwäefiste kõrwal wõiks anda umbes 10000—12000 kg heftaarile. Kultuurkarjamaa uudisjoos rajamisel tuleks anda efimesel aastal 3—4 kotti superfosfaati wõi jefafosfaati (oludekohafest) ja 2½—3½ kotti 40% kaalijoola 1 ha kohta. Järgmistel aastatel läheb tarwis kumbagilt umbes 1—1½ kotti fefimise karjamaa joogi juures.

Kultuurkarjamaa heinaseemne jegu walikul tuleb arwestada heintaimede omadusi, heinaseemne turu-olusid, heinaseemnete päritolu, jookuwendust, joomulla ifeloomu jne. Gelistatakse niisuguseid taimi, mis juba warakult kaswama hakkawad kewadel ja muutuwad roheliiseks; peale karjatamist wõrdlemisi kiiresti ja hästi järele

kaswawad, jünnitades jefljuures palju lehti ja wähe kõrji; mis hästi panewad wastu loomade jõtkumisele ja närimisele; mis eiwinaw kõrget toitewäärtust loomadele. Kultuurkarjamaa heinakamar peab olema hea jaagiwõimega ja jaagifindlusega.

Siin on toodud mõned heinaseemnefegud (jeemnehulgad on arwatud kilogramides iihhe heftaari kohta) kultuurkarjamaale joos, wälja minnes heinaseemnete fefimiseist külwiwäärtuseist.

1. jegu: timutit 5, aruheina 10, keruheina 1, aasnurmikut 10, walget ristikut 5; kofku 31.
2. jegu: timutit 6, aruheina 11, aasnurmikut 9, walget ristikut 5; kofku 31.
3. jegu: timutit 6, aruheina 14, aasnurmikut 9, rootsi ristikut 1, walget ristikut 3; kofku 33.
4. jegu: timutit 5, aruheina 14, aasnurmikut 8, punast aruheina 3, rootsi ristikut 1, walget ristikut 3; kofku 34.
5. jegu: timutit 6, aruheina 12, keruheina 1, aasnurmikut 7, punast aruheina 2, walget ristikut 5; kofku 33.
6. jegu: (kui ei ole saada aasnurmiku seemet) timutit 8, aruheina 15, keruheina 2, punast aruheina 7, rootsi ristikut 1, walget ristikut 4; kofku 37. (See jeemnefegu on eelmiseist halwem.)
7. jegu: (kui ei ole saada aasnurmiku ja walge ristiku seemet) timutit 9, aruheina 18, keruheina 2, punast aruheina 7, rootsi ristikut 2; kofku 38. (See jeemnefegu on eelmiseist halwem.)

Kui on võimalusi kultuurniitude ädala karjatamiseks, siis wõib kultuurkarjamaa üldpind miidugi olla märkha wäiksem. Koplite parimaiks juuruseks joos on osutunud umbes 1 ha juurune kultuurkarjamaa pindala.

Kopli aiapostid mädanewad joomullas maapinna ja posti kofkupuutumise kohal. Seejärafst on tarwis jee kofst ja tema lähem naabruse iilesse -ja allapoole (25—30 jm ulatusel) eriti kaitsta. See jünnib otstarbekohafest jelle koha katmisega fenolaadiga, kergelt ülepõletamisega wõi mõnel muu wiisil. Postide kohafem pikkus on joos 180—190 jm (maasje tungiks umbes 70—75 jm ümber).

Soolitsemine kultuurkarjamaa eest on üldjoontes samajugune kui kultuurniitude juureski. Nullimisega parandatakse karjatamise vead ja kultuurkarjamaa pind muutub jälle tasaseks. Noore heinakamara juures tuleb alati rullida peale karjatamist. Uudisfool asutatud noore kultuurkarjamaa heinakamara kasutamine peab jündima esimesel aastal niitmise teel. Kultuurkarja-

maa pinnal on tarvilik loomade väljajäetud perioodiliselt laiali ajada. Otsustamiseks otstarbekohaseks osutub karjamaa pinna kasutamine (juunikuus) niitmise teel iga 3 (2) aasta tagant. Karjamaahein tuleb niita noorelt. Värskelehmade karjatamise kestus on joos umbes 150 päeva, teiste loomade — 160—175 päeva. Pikem karjatamise aeg on kahjulik heinakamarale.